

Biskup Piotr Nowak - animator życia religijnego

Szybkimi krokami zbliżamy się do 1000. rocznicy wielkopomnego wydarzenia u zarania naszych dziejów narodowych, jakim był bez wątpienia zjazd gnieźnieński. Za kilka miesięcy archidiecezja wrocławska będzie obchodzić 1000 lat swego istnienia. Została ona powołana do życia na wspomnianym zjeździe. Chcemy przy tej okazji wspomnieć kilka postaci związanych z archidiecezją. Jednym z wielu wybitnych biskupów wrocławskich był Piotr Nowak.

Piotr Nowak, według naszego najwybitniejszego kronikarza Jana Długosza, pochodził ze stanu chłopskiego. Data jego urodzenia jak i lata szkolne są historykom zupełnie nieznane. Wiadome jest jedynie tylko to, że urodził się we wsi Nowaki koło Nysy. Stąd zapewne jego nazwisko wywodziło się od miejsca pochodzenia. Przypuszczać należy, że Nowak po ukończeniu miejscowej szkoły elementarnej i gimnazjum humanistycznego w jednym z miast śląskich udał się do Wiednia, gdzie na tamtejszym uniwersytecie studiował prawo kanoniczne. Po jego ukończeniu w 1430 r. i zdobyciu tytułu doktora prawa kościelnego podejmuje wykłady na wspomnianej uczelni w charakterze profesora prawa. Po pięciu latach pracy dydaktycznej na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wiedeńskiego wraca na Śląsk w 1436 r. Gruntowna wiedza prawnicza i wrodzone uzdolnienia organizacyjne utorowały młodemu jureście szybki awans w administracji kościelnej. Musiał się cieszyć szczególnymi względami ówczesnego biskupa wrocławskiego Konrada, skoro w kilka miesięcy po przyjeździe do Wrocławia z Wiednia otrzymał stanowisko kustosa wrocławskiej Kapituły Katedralnej. Jego znaczenie w środowisku wrocławskim wzrosło z chwilą mianowania go na kapelana i dworzanina cesarskiego przez Albrechta II, podczas pobytu monarchy we Wrocławiu w 1438 r. To wyróżnienie miało zaowocować kolejnymi nominacjami. W latach 1438-1439, oprócz piastowania urzędu wikariusza generalnego diecezji wrocławskiej, pełnił obowiązki przewodniczącego sądu miejscowej Kurii w charakterze oficjała biskupiego. Dokumenty z lat 1440-1443 wymieniają Piotra Nowaka jako proboszcza parafii w Jeleniej Górze. Parafią tą administrował za pośrednictwem swego wikariusza.

Po 30 latach zarządzania diecezją bp Konrad, pod wpływem trudnej sytuacji gospodarczej biskupstwa spowodowanej niszczącymi wojnami husyckimi, najazdami łupieżczymi książąt śląskich na posiadłości biskupie na terenie Śląska Opolskiego, długoletnimi sporami teologicznymi między kapitułą wrocławską, uznającą wyższość Soboru nad papieżem a Konradem przestrzegającym zasady prymatu papieża nad Soborem oraz niezadowolającym stanem zdrowia, zmuszony został do złożenia rezygnacji z zajmowanego stanowiska we wrześniu 1444 r. Wakans na stolicy biskupiej trwał przez następne trzy lata. Był on spowodowany odmową przyjęcia rezygnacji bp. Konrada ze swego urzędu przez papieża Eugeniusza IV. Papież swe stanowisko wyjaśniał naciskami, jakie wywierała Kapituła na biskupa. W bulli z lipca 1445 r. rozkazał biskupowi wrocławskiemu pełnienie w dalszym ciągu swego urzędu. Kapituła po wielu miesiącach, w lutym

następnego roku, pogodziła się ze swym biskupem. Definitywnie tą sprawę rozwiązała śmierć Konrada na zamku w Jelczu k. Oławy w sierpniu 1447 r.

Po trzech latach wakatu kapituła wrocławska wybrała we wrześniu 1447 r. nowego biskupa dotychczasowego wikariusza generalnego diecezji wrocławskiej i prepozyta kapituły katedralnej Piotra Nowaka. Wybór był jednogłośny. Sakry biskupiej nowo wybranemu pasterzowi w katedrze wrocławskiej udzielił biskup pomocniczy metropolity gnieźnieńskiego Jan II Tyleman. Konsekrator w imieniu arcybiskupa gnieźnieńskiego odebrał od elekta przysięgę wierności i posłuszeństwa św. Wojciechowi, metropolicie gnieźnieńskiemu, św. Piotrowi oraz papieżowi Mikołajowi V. W tym samym dniu przysięgę wierno - poddańczą złożyli przedstawiciele miast biskupich: Nysy, Paczkowa i Otmuchowa. Uroczystość zakończyło homagium członków miejscowej kapituły.

Udzielona konfirmacja metropolity gnieźnieńskiego dla nowo wybranego biskupa wrocławskiego, zdaniem ówczesnego papieża Mikołaja V, była nieważna, ponieważ jaskrawo naruszała uprawnienia Stolicy Apostolskiej w tej sprawie. Spór został załagodzony dzięki mediacji legata papieskiego w Polsce Jana z Kamerinu. Papież w specjalnej bulli potwierdził prawa Piotra Nowaka do godności biskupiej.

Kapituła, wybierając Piotra Nowaka na następcę bp. Konrada, zobowiązała go pod przysięgą, że podejmie próby wykupu dóbr biskupich z rąk książąt śląskich, wydzierzawionych przez bp. Konrada w okresie wojen husyckich. Ponadto bp Nowak został zobligowany do szanowania uprawnień kapituły przy nominacjach kościelnych. Kapituła zastrzegła sobie, że nominat nie będzie naruszał praw własnościowych poszczególnych jej członków.

W czasie rządów nad diecezją bp Piotr Nowak poświęcał wiele wysiłku na rzecz poprawy fatalnego stanu gospodarczego biskupstwa. Wykupywał zastawione i wydzierzawione dobra kościelne, które znalazły się w rękach świeckich w związku z olbrzymimi wydatkami biskupa Konrada na walkę z husytami i przeciwnikami politycznymi na Śląsku. Wykazywał na tym polu wiele energii, przeprowadzając dziesiątki różnorodnych transakcji finansowych i majątkowych, zaciągając pożyczki i zastawiając jedne dobra po to, aby wykupić inne. Do najważniejszych spośród tych transakcji należało wykupienie zamku w Otmuchowie w 1448 r., posiadłości w Głucholazach i czynszów we wsiach koło Nysy w 1450 r. Podczas pobytu króla Czech Władysława Pogrobowca we Wrocławiu, bp Nowak wyjednał u tego władcy w 1455 r. potwierdzenie przywileju menniczego dla biskupstwa wrocławskiego nadanego przez cesarza Fryderyka III w 1450 r.

W czasie zarządzania diecezją przez bp Piotra Nowaka ostatecznie rozstrzygnięto spór między kapitułą wrocławską a radą miejską Wrocławia odnośnie przywilejów ekonomicznych duchowieństwa na Ostrowiu Tumskim. Pod koniec marca 1453 r. papież Mikołaj V specjalną bullą przyznał wrocławskiemu duchowieństwu katedralnemu prawo do swobodnej sprzedaży piwa świdnickiego i zwolnienie z opłat celnych na sprowadzane do Wrocławia artykuły spożywcze, napoje i materiały budowlane. Dokument papieski został potwierdzony przez cesarza Fryderyka III w 1455 r. Biskup Piotr nie tylko zabiegał o polepszenie sytuacji gospodarczej biskupstwa. Podejmował też liczne próby animacji życia religijnego na Śląsku, zrujnowanym wieloletnimi wojnami husyckimi. Te zgubne wojny spowodowały w swych następstwach rozbięcie jedności w Kościele powszechnym w okresie schizmy zachodniej na początku XV stulecia i długotrwałe spory na Soborze Bazylejskim, dotyczące prymatu papieża nad Soborem.

Biskupa Piotra cechowała wielka żarliwość duszpasterska w działaniu na rzecz moralnej i religijnej odnowy Ślązaków.

Przywróceniu karności i dyscypliny kościelnej wśród duchowieństwa miały służyć zwoływane przez niego synody diecezjalne w latach 1448, 1452 i 1453.

Adolf Andrejew